

הלכות שכירות פועלים סימן שלג

תנח

קצות החושן

קצות החושן

מנזקי גופו, והוא דבאדם דאזיק שור ליכא אלא נזק אצל אדם דאזיק אדם חייב בד' דברים ואחד מהן הוא שבת, ואפי' שבת שלא במקום נזק נמי חייב וכגון דאדקדיה באנדדוניה נמי חייב כמבואר בפ' החובל [פ"ה ע"ב], ומש"ה במצטל כיסו של חצירו או נועל חנות חצירו דליכא

דין שבת צנוקי ממון מש"ה פטור עלה, אצל באדם דאזיק אדם דחייב בשבת כמו צנוק וא"כ לר' מאיר דדאין דינא דגרמי הוי גורם לשבת וחייב עלה.

ואפ"ז דוקא צפועלים הוא דחייב משום דינא דגרמי היכא דמנאזו אמש והיום לא מנאזו מקום להשתכר, אצל שכר בהמותיו ולא התחיל במלאכה אפי' מנאזו אמש להשתכר והיום לא מנאזו אין זה אלא כמצטל כיסו של חצירו ואין צו נזק כלל ופטור. וניחא בזה הא דמפליג בצרייתא צין הלכו ללא הלכו וטפי ה"ל לפלוגי וליחייב צדידיה בלא הלכו צין מנאזו מקום להשתכר או לא, ובתוס' כתבו דאורחא דמלתא נקט ע"ש, ולפי מ"ש ניחא משום דתני נמי

בשם ר"ת) אצל אס הוא שכיר יוס יכול לחזור כמו שנתבאר (תוס' והרא"ש ריש פרק הוהב) מיהו (ב) יכול לעכב כלי אומנתו ולשכור אחרים (מרדכי פרק האומנין ונ"י בשם תלמידי רשב"א והמגיד פרק ט'). במה דברים אמורים בשלא הלכו אבל הלכו החמרים ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה או ששכרם להשקות השדה ומצאוהו שנתמלא מים אם ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב ומצאה שצריכה פועלים אין לפועלים כלום ומה בידו לעשות ואם לא ביקר נותן להם שכרן כפועל (פירוש: ששמן מי שהשכיר ענמו למלאכה זו וכן חמר שהשכיר חמור להציא משאוי כמה היה רוצה לפחות משכרו ולישצ צטל ולבא ריקן) בטל שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכה לבטל.

ב במה דברים אמורים שאין להם עליו אלא תרעומת בשלא הלכו דוקא בשלא היו יכולים להשכיר עצמם אמש כששכרם בעל הבית זה (ב) אבל אם היו נשכרים אמש ועכשיו אינם

(ב) אב"ד אם היו נשכרין אבשי. ר"פ האומנין [ע"ו ע"ב] תניא השוכר את האומנין והטעו את צעה"צ או צעה"ב הטעה אומן אין להם על זה אלא תערומת, צד"א שלא הלכו אצל הלכו חמרין ולא מנאזו תבואה פועלים ומנאזו שדה למה נותן להם שכרן,

וח"ל תוס' [ד"ה אין] וקשה לר"י דהא קי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי א"כ אמאי לא יתן להם כפועל צטל כיון שעל ידו נתבטלו אותם היום, וי"ל דמיירי כשחוזר צו עוד ימנאזו להשתכר ומ"מ יש עליו תרעומות שעתה לא ימנאזו אלא ע"י טורח ע"ש, וקשיא זו נתקשו צו כל הראשונים. עוד תירצו דמיירי דגם מתחלה לא היה להם מקום אצל מי להשתכר עיין בנימוקי יוסף [מ"ו ע"ב] מדפי הרי"ף. וצני הבחור המופלג כמ"ר יוסף דוב בער ש"ן הקשה מה צדק שנתבטלו על ידו ממלאכה דהא קי"ל המצטל כיסו של חצירו פטור וכן נועל חנותו של חצירו פטור, וא"כ אפי' מנאזו אמש להשתכר והיום לא מנאזו נמי אין צו משום מוזיק כיון דאינו אלא כנועל דלת חנותו של חצירו. והשנתי לו דשאני נזקי ממון

נתיבות המשפט בראורים - ביאורים

צפולגתא המבואר צפי' קצ"ד [סמ"ע וש"ך סק"א], דלמאן דס"ל דבעכו"ס קונה משיכה דוקא, צעיין ג"כ משיכת החפץ. ואם משך האומן כלי שנתנו לו לתקן, לכ"ע קנה ואין שניהם יכולין לחזור בהן כמ"ש הריטב"א צפ' (האומנין) [הוהב מ"מ ע"א]. והנה הד"מ [ס"ה] כתב דג' ששכרו מלמד דא"צ קנין דכל מילי דרביס א"צ קנין, ומתחילה שלא הוצא זה בכל פועלים דג' ששכרו פועל דא"י לחזור. ואפשר דדין זה אינו רק במלמד שהוא דבר מנאה, ודמי קצת לגדר שהודר צרביס וע"ד רביס:

(ב) יבוא' לעבב. עש"ך ס"ק ה' דהנ"י [נ"מ כ"ט ע"א מדפי הרי"ף] לא כ"כ אלא לדעת הרשב"א [מ"מ ע"א] והר"ן [סס] וכו'. ולפעד"נ דאף הרשב"א והר"ן והמרדכי [סי' שמ"ו] לא כתבו רק שיכול לעכב המספרים עד שיספרנו צו, והיינו דס"ל כמ"ש בסמוך [סק"א] בשם הש"מ דשכירות המספרים ושכירות האומן הן שני קניינים, וי"ל דס"ל כמ"ש ה"ט"ו צפי' רט"ו [ס"ה] דאיכא דס"ל דצקונה צ' דברים צסק א' אף שדבר אחד לא נקנה מ"מ קנה הב', וכיון שקנה המספרים ממילא יכול לעכבו עד שיספרנו, דיכול לומר שכרתי המספרים שיהיה בידי עד שיספרני צו. אצל שיהיה יכול למכור המספרים ולשכור אחרים בדמיו לא שמענו מהם. וראיה לזה דהא מדמין פועל לעבד עברי שמגרע פדיונו ויואל, וע"ע ודאי דאין יכול לכופו אף שכלי אומנתו צידו. ואפשר דהרמ"א ג"כ כוונתו כך שיכול לעכב הכלי אומנות ולשכור אחרים, היינו שישכור אחר' בממון שלו שיעשה מלאכה בהכלי אומנות של הפועל, וישלם להפועל מהשכר של כלי האומנות, דסובר שקנה הכלי אומנות. אצל למכור המספרים מודה דא"י, דאי לא תימא הכי היה לו לרמ"א לכתוב למכור המספרים ולשכור אחרים, ומדכתב צלשון לעכב המספרים משמע כמ"ש כנלע"ד וז"צ:

יחזיר במשיכת כלי וכו', והא דאמרין והא קא צעי למימשך חספורת, היינו לענין שכירות כלי, דלשכירות הכלי צעי משיכה עכ"ל צשינו לשון קצת. וכונתו נראה דסובר פועל עם כלי אומנות דמי לשוכר פועל עם סוס המבואר צפי' רכ"ו סעיף ל"ג, ומשמע שם דכל א' הוא קנין צפ"ע, וצעי משיכה לקנות הכלי אומנות, ובלא משיכת הכלי אומנות יכול לחזור אפילו מהאומן עצמו אף שרוצה ליתן לו כלי שלו לספר צו, דדמי למוכר שני דברים צסק אחד, ודבר אחד אינו נתפס צקנין, דמקח הב' ג"כ צטל כמבואר צפי' רט"ו [ס"ה] ע"ש. אצל לר"י דמעות קונות ד"ת, רק משום החשש דנשרפו חיטיך בעליה, וצשכירות מטלטלין קונה צכסף לחוד כמבואר צסימן קצ"ח [ס"ה], וכן שכירות הפועל נקנה צכסף לחוד מטעם הנ"ל. ופסק הרמב"ם שפיר דבנתנה לא' מצעלי אומנות מעל אפילו בלא משיכה, וצקנה חפץ פסק דלא מעל צישאל, ומטעם כיון דעקרו חז"ל קנין מעות הפקר צד"ד הפקר ולא מעל. ולא קשה שוב קושיית הכ"מ צרמב"ם, שהקשה על הרמב"ם דמוכה שם דל"צ משיכה לר"י, ולפמ"ש א"ש דשכירות שאני. וצפ"ו שפיר כתב הרמ"א צלשון וי"א, דמש"ס פרק הוהב לא מוכח מידי, דשם צנתנית מעות מיירי, אצל משיכת חספורת בלא מעות מבואר צש"מ דאין שום סבא שזכה בהאומן מכה משיכת הכלי, ומרמב"ם מוכח ג"כ דהעיקר הוא מכה צנתנית המעות, וגם ר"ת אפשר דמיירי צנתנית מעות עם משיכת הכלי, וסובר דשכירות מטלטלין צעי ג"כ משיכה, ושפיר כתב צלשון י"א דמסתברין דברי הש"מ. והא שהסכים הרמ"א עם הך דיעה, הוא רק לענין שאצאר צסמוך [סק"צ].

ובשובר עכו"ס אומן ודאי דקונה צכסף, דהא יכול לקנות עכו"ס למעשה ידיו, כמבואר צגיטין [ל"ו ע"ב - ל"ח ע"א] צסוגיא דעבד שצנבה. ואם שכרו עם כלי אומנות או עם שורים, תליא קצות החושן ע"ס נתיבות המשפט <מהדורת הרב רומנו> - ג/ה, אריה ליב

יעלו ויהיו כפורחת, אל מי תדמיוני ונשוה יאמרו קדושי עליונים בני ישראל סוגה בשושנים:

ומ"ש להסוברים (י) דאפי' בביטול ל"ת בשב ואל תעשה צריך לבזבו כל הונו ולא יעבור, אך לרמב"ם [ה' מת"ע פ"ח ה"י] דפסק בפדיון שבויים המעלים עין עובר על לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך, וקשה א"כ אמאי אמרינן פרק השולח [מ"ה ע"א] אין פודין יתר מכדי דמיהם משום דוחקא דציבורא, הא עברי על לא תעמוד על דם רעך ועל לא תרדה בו בפרך לעיניך. הנה יפה כתב רמב"ם דעובר על כל אלו, ולא דמי לעבד עברי הנמכר לנכרי, דמיירי קרא כשיד ישראל תקיפה על או"ה, ולא ירדנו בפרך אין אתה רואהו רודה בפרך, גם לא ימיתנו ולא יעבירונו על דתו לאונסו, אע"ג דמיירי בנמכר לשמש לע"ז לעקר, מ"מ לא דמי לשבוי דמכין וחובשין נגידא קשה ממיתה ומעבירין אותו על דתו ורודין בו בפרך בלי ספק. אך מ"מ נ"ל ליישב קושית פר"מ דלא אמרה הר"ן טו אלא ביחיד שצריך לבזבו כל ממונו ולהטיל עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה ולא יעבור על ל"ת, אבל ציבור הנדחק ובפרט בזמן שאו"ה תקיפים על שונאי ישראל הוי דוחקא דציבורא בכלל פקוח נפש, כמ"ש הרא"ש פ"ק דב"ב טו, וכמ"ש בש"ע י"ד סי' רנ"א בסופו, כנלע"ד ע"כ חשו לדוחקא:

וה' ירוית וישמחנו בשמחת עולם הכ"ד א"נ:

משח"ק סופר מפד"מ

תשובה קעח

בדין המבטל כיסו של חברו המוזכר בהגה' ש"ע ח"מ סי' רצ"ב ס"ז, והוזכר עוד ברמז סס"י שפ"ו, ובש"ע סס"י פ"א ובסמ"ע שם, ובש"ך סי' ס"א סק"י, ובי"ד סי' קע"ז סקמ"א, ולא דאיתי באחרונים דבר ברור שיהיה ראוי לסמוך עליו, והוא מעשים בכל יום באופנים שונים, ע"כ אמרתי לרשום לי לעצמי שרש ומוצא הדין, ואת אשר ירווני מן השמים, ובה' אבטח יעזרני על דבר כבוד שמו הגדול למען לא אכשל בדבר הלכה:

מוצא הדין הוא בירושלמי פרק איזהו נשך הלכה ג' מייתי תוספתא תני הנותן מעות לחברו ליקח לו פירות למתצית ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם ידוע שלקח הרי זה מוציא ממנו על כרחו וכו', וע"ז אמר הירושלמי אמר ר' יצחק הדא אמרה המבטל כיס חברו אין לו עליו אלא תרעומת, המבטל שדה חברו חייב לשפות לו, המבטל ספינת חברו וחנות חברו מהו, ולא אפשרטא בעיין, וכ"כ נמי בפרק המקבל הלכה ב'. וכתב הנימוקי יוסף פרק המקבל קכ"ז ע"א [ק"ד ע"ב] הטעם משום דבקבלנות דשדה עשוין ורגילין למכתב אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא, משו"ה אע"ג דלא כתב מסתמא ע"ד המנהג קבל עליו, וצריך לשלם הגרמא, ומשום הכי אבעיא ליה בירושלמי ספינה וחנות מהו, אי אמרינן הואיל ורגילין כך בקבלנות דשדה ה"ה בקבלנות של כל מלאכה, או דלמא [אין לדמות], ולא אפשרטא, ועמ"ש בהג"א פרק המקבל ע"ש סי' ג':

ובש"ם ב"מ ע"ג ע"ב אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבן ליה משלם ליה כדאזל אפרוותא דזולשפט, כתב הרא"ש [סי' ס"ט] ומיירי שהתנה עמו שאם לא יקנה שימציא לו יין משלו, דאל"ה הא קיי"ל המבטל כיסו של חברו אין לו עליו אלא תרעומת, ותירוץ זה כתב בשיטה מקובצת בשם ר"י בעל התוספות. וצריך לומר אע"ג דלא קיי"ל כרב תמא בהא, מ"מ היינו משום דאסמכתא הוא, אבל מה עלה על דעת רב חמא תיפוק ליה דגרמא בעלמא הוא, ועל זה תירץ דקבל עלי' וכל הפטור משום גרמא אם קבל עליו לשלם חייב, וכיון דצריך קבלה פליג רב אשי דהכא לא מועיל קבלה משום דאסמכתא הוא, ופשוט וק"ל:

ובשיטה מקובצת שם בשם הריטב"א תירץ בשם מורו וז"ל דהכא אף עפ"י שלא קבל עליו תשלומין כלל, כיון שנתן לו מעותיו ליקח לו סחורתו, ואלמלא הוא [היה] לוקח ע"י עצמו או ע"י אחרים, אלא שזה הבטיחו שיקח לו וסמך עליו ונתן לו מעותיו על דעת כן, הרי הוא חייב לשלם לו מה שהפסיד בהבטחתו, דבההיא הנאה דסמך עלי' ונותן לו ממונו משתעבד מדין ערב, וזה ענין

(טו) פרק לולב הגזול דף ט"ז ע"א מדפי הרי"ף.

(טז) ל"מ שם, וצ"ל שו"ת הרא"ש כלל ו' דין ב'.

הודפס מאתר אוצר החכמה

(יד) שו"ת דיב"ש סי' שפ"ו. וראה הגהות מרן על שו"ע

ארו"ח סי' תרנ"ז.

חת"ם

שו"ת הו"מ סימן קעח

סופר

שנה

שכירת פועלים דפרק דלקמן [ע"ה ע"ב] שחייב לשלם לבעה"ב מה שמפסיד כשחזרו בהן, או שבעה"ב מחייב לשלם להם מה שמפסידו, דכיון שסמכו זה ע"ז נתחייבו זה לזה במה שיפסידו על פיו, וזה דין גדול הריטב"א ז"ל עכ"ל. וצריך לפרש דהכי קאמר כי היכי דבפועל החוזר בדבר אבוד שוכר עליהן או מטען כדי שכתן או מה שיש תחת ידו משלהם [שם ע"ח ע"ב], ובמה נתחייבו לו, וע"כ משום שסמך עליהם, וה"ל הכא בכך נתחייבו זה לזה. אלא דהכי תמיר טפי וצריך לשלם לו משלם מכיסו כחמרא דזלשפט משום דביטל כיטו ולא בא אליו לחזור בו, ואלו היה בא לחזור בו והתזיר לו מעותיו בזמנו היה הבעה"ב משתדל להמציא לעצמו שליח אחר או מו"מ אחר, ואז היה דינו של זה כפועל, אבל עכשיו שעייב המעות אצלו גרע, כנ"ל פירושו. ועל זה דחה הש"ס דלא קיי"ל כרב חמא כיון שאין ההיזק ברור כל כך דלא הי' בידו לקנות יין דמאן יימר דמזבני ליה, ומינה כל היכי שהפסדו ברור צריך לשלם לו כחמרא דזלשפט לדעת הריטב"א ורבו ז"ל. וצ"ל דס"ל להריטב"א דהך דירושלמי דמבטל כיסו דקאי אברייתא דנותן מעות לחברו על פירות, היינו טעמי' דפוטר משום שאין ההפסד ברור שהיה בידו לעשות משו"ה ה"ל גרמא. והש"ס הו"מ להקשות ארב חמא מברייתא הנ"ל, ואולי לא הוה ידעי לה:

פטור אפי' בחצר דקיימא לאגרא, שהרי אפי' הוציא חברו מביתו ונעל הדלת בפניו לא הוה אלא גרמא, מוסיף הרא"ש ומדמה ליה לאוביר ולא אעביד ולמבטל כיסו ע"ש, והדר כתב שנ"ל סברת הרי"ף לחייב בחצר דקיימא לאגרא כיון דעכ"פ חסריה, וכתב וז"ל ולא דמי לנועל ביתו של חברו ולא דר בו ולמוביר שדהו של חברו, שלא בא לידו כלום מחסרונו של חברו, אבל זה אעפ"י שלא נהנה שהיה מוצא דירה אחרת בחנם מ"מ השתא מיהא קאכל מה שחברו נפסד עכ"ל, וכ"כ לעיל מזה שעל החסרון אינו חייב דלא הוה אלא גרמא בעלמא, ואי איכא לחיובי מה"ט איכא לחיובי שאכל חסרונו של זה. וא"כ לפ"ז נראה דק"ו בן בנו של ק"ו במפקיד מעות אצל חברו ומשתמש בו בהיתר ומרוויח, ואח"כ בא זה ותובע פקדונו ומברר שיכול להרוויח בו וזה מעכבו בידו, דנחי דאינו צריך לשלם כל הזיקו של זה, דאפי' שלא ברשות ליכא אלא גרמא, מכ"ש הכא דברשות עביד, וכך ממה שכבר הרוויח בו עד עכשיו אינו צריך לשלם לו כלום, כמבואר להדיא במרדכי דב"ק סי' קכ"ה דה"ל זה נהנה וזה לא חסר, אבל מ"מ מה שמרוויח מכאן ואילך מוזמן תביעתו עד זמן שיכפהו ב"ד להתזיר הפקדון עד אותו הזמן צריך לשלם לו פלגא, דה"ל זה נהנה וזה חסר, וגם התוס' דפליגי בגברא דלא עביד למיגר מודו הכא דה"ל זה נהנה וזה חסר:

ונראה דלדינא לא יחלוק אדם אהריטב"א דהא ראייתו נכונה מפועל, אלא דלא ניחא להו למימר דטעי רב חמא בהא ולא ידע ברייתא מפורשת דבמה שאין ההפסד ברור פטור, משו"ה תירצו דהכא קבל עליו, וס"ל לרב חמא דאסמכתא כי האי קניא, והש"ס פליג גם בהא ולא מועיל אלא בשדה, (ואפי' בלא פירש משום דדרכו להתנות ובחנות וספינה בתנאי מיהת), אבל בקניית פירות לא, אבל היכי שההפסד ברור לכ"ע (שחייב. ונפקא מיניה מי שנתן מעות ליקח לו סחורה, והלה יושב לו ואינו עוסק כלום, והוא תובעו במעותיו ומברר שיכול להרוויח ריווח ברור ומ"מ זה מעכבו, הרי זה צריך לשלם לו כל הפסדו שע"י עיכובו. ועיי' היטב במרדכי דב"ק סי' קט"ו וצ"ע קצת שם:

וזה לשון הרא"ש פרק כיצד הרגל סי' ו' בתר דמייתי שיטת תוס' דבגברא דלא עביד למיגר

אשר ע"כ נוראות נפלאתי אהני כללי דכיל מהרש"ל ז"ל בב"ק פ"ט סי' ל' וז"ל בסופו אלא נראה בעיני שבין פקדון בין מלוה לא שייך בטול כיס אפי' אם הרוויח, וכן איתא במסקנא במרדכי, ואפילו תבעו זה לדין ואמר תן לי פקדוני כי יש לי ריוח ברור ומברר דבריו בפני שני עדים וזה מעכבו, פטור משום גרמא, ואפי' אם הוציאו לעצמו והרוויח פטור משום גזלנותא, אם לא בגזלן עתיקא כדפי', והא לך כלל הדינים, ואל תשגיח בספר המרדכי שתמצא דעות תלוקות זה אומר בכה וזה אומר בכה והם מפוזרים, אלא כתבתי לך הברור והעיקור עכ"ל. ולא ידעתי למה נתכוון, דבוודאי אם עסק ברשות בפקדון בלי ספק שהדין כמו שכתבתי שצריך לשלם לו חלק בריווח מכאן ולהלן, ובעל המעות יקבל גם הפסד עליו עד זמן ב"ד א, דה"ל זה נהנה וזה חסר:

ג"כ, ונראה דיכול להחרים על זה. ומכ"ש בנותן מעותיו לשליח או לשותף לקנות ושינה וקנה דברים אחרים וטוען שקנה לעצמו דה"ל גזלן, ועיין מרדכי ס"פ אלו מציאות [סי' רס"ד] דמ"מ מסתמא אמרינן שעשה לטובת המשלה ושותפו ליתן לו ריווח, אם לא יקבל בחרם שעשה ע"מ להרוויח לעצמו ונעשה גזלן עליו, ובכל זה אם הוא גזלן עתיק ראוי לקנסו כנ"ל. וכל זה בהנ"ל, אבל לזה שעיקב המלוה וביטל כיסו אסור לשלם לו משום ריבית, כל זה מבואר ג"כ במרדכי ומהרש"ל שם (ד):

ד"נים היוצאים מהנ"ל וצריך אני לעיין בתשב"ץ ה"ב סי' רכ"ט בדין שותפי' כה"ג ע"ש:

א אין בהלואה דין בטול כיס ואסור להזדקק לזה משום רבית:

ב המפקיד מעות אצל חברו באופן שהיה לו רשות להשתמש אין צריך לתת לו חלק מהריווח:

ג אם שלח יד בפקדון שלא ברשות, אם אינו מקבל בחרם שנתכוון לשלוח יד באיסור, אמרינן מסתמא היה כוונתו לטובת המפקיד, וצריך לשלם לו חצי ריווח, ויותר נראה להשביעו היסת דרגלים לדבר הוא. ואם מקבל בחרם ואינו גזלן עתיק פטור. אבל אי רגיל וסרבן הוא בכיוצא בזה, אזי הממונה עפ"י ז' טובי הקהלה והוא אב"ד מופלג יקנסו על חצי הריווח לבעל המעות:

ד כל זה קודם שתבעו, אבל מתביעה ואילך ומברר שיש לו עיסקא להרוויח והוא מעכבו, אז ה"ל זה נהנה וזה חסר וצריך לשלם לו פלגא עכ"פ, והוא יקבל פלגא בהפסד ה, אבל מ"מ הב"ד יעשו לו דין למהר להוציא פקדונו מידו של זה, ואין חלוק בין ברשות לשלא ברשות, אלא בשלא ברשות ההפסד על הגזלן ככל המשנה דהריווח לאמצע וההפסד לעצמו:

ה הנותן מעות לשלוחו ליקח לו פירות או סחורה, וישב והלך לו ולא קנה כלום וביטל כיסו, אם אין הזיקו של זה ברור אין לו בו כלום, אבל אם הזיקו של זה ברור והשליח היה יכול על זה בודאי

ובשולח יד שלא ברשות כתב ר' האי [הובא במרדכי שם] דצריך לשלם הריוח לבעלים, והקשה רשב"ם הא כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ותירץ במרדכי הנ"ל דר' האי רוצה לומר הריוח העולה משעת תביעה ואילך, ותמה מהרש"ל אכתי גזלן הוא, ורצונו הא אלו גזל כלי מחברו אע"ג שהעמידו בדין ונתחייב לשלם לו כלי ומעכבו עוד מ"מ אינו משלמו אלא כשעת הגזלה, ומשום כן כתב מהרש"ל דדעת ר' האי לקנסו אם הוא סרבן וכגזלן עתיק דר"ג ב"ק צ"ו ע"ב, ומפני זה התנה תנאי' דבעי' דוקא הומחה עפ"י טובי העיר ושיהי' נמי גדול הדור וכמו שהאר"י בדין גזלן עתיק שם סי' ז'. ולפע"ד הדין עם המרדכי דר' האי מדינא חייבו במכאן ואילך, ולא דמי לגזלן שהיה דעתו לגזול ממש שאז כבר יצא הכלי מרשות בעל הבית לגמרי וקם ליה ברשות גזלן אפי' לא נתיימשו, דמשו"ה אינם יכולים להקדישו, ומשום כן אינו משלמו אלא כשעת הגזלה, והשבח לגזלן אפי' [מה] שמשעת העמדה בדין ואילך, משא"כ הכא לא נתכוון זה לגזול המעות כלל, וכל היכי דאיתא ברשותיה דמריה איתא, אע"ג דגם כאן אין הבעלים יכולים להקדישו, לאו משום גזלה הוא אלא משום שניתן להוצאה, ואפי' מלוה גמורה אין המלוה יכול להקדישה למ"ד מכאן ולהבא הוא גובה ג. והכא זה ששלח בו יד לא בא אלא לגזול ריווח שיעלה הממון אבל לא הקרן לעולם, אלא שנידון בגזלן וקם ליה ברשותיה לאונסין, ומשום כן מיד שתבעו להחזיר לו פקדונו כל הריווח שיעלה מכאן ולהלך על שלו הוא עולה, וצריך למפלג ליה בריווח שלא יהא כחו יפה ממשתמש ברשות, וזה ברור לפע"ד ג. אמנם כמה שעלה כבר עד שעת התביעה, אי הוא גזלן עתיק ורגיל בכך ראוי להדיין המומחה עפ"י טובי העיר לקנסו גם כן בפלגא דשבחא כד"ר נ:

ומבואר מדברי הראשונים וכן מדברי מהרש"ל שם דכל היכי דאינו אומר בברור ששלח יד להרוויח לעצמו, מסתמא תלינן שעשה מעיקרא כדי לחלוק עם בעה"ב, דאחזוקי אינשי ברשיעי וגזלנותא לא מחזקינן לשלוח יד במקום שאסור, וא"כ ממילא צריך לשלם הריווח שכבר עלה עליו

נהנה וזה חסר, ובעל המעות יקבל גם כן הפסד עליו עד זמן תביעתו, דה"ל זה נהנה וזה לא חסר.

(ב) עיין מלחמות ב"ק ל"ז ע"ב.

(ג) עיין ערך ש"י סי' רצ"ב ס"ז ד"ה ליתן, שהקשה דמוכח מכמה מקומות דבכה"ג קנה לעצמו והריווח שלו.

(ד) וכ"כ בקיצור לעיל סי' ע"ד ד"ה ולא.

(ה) עיין נחלת צבי סי' רצ"ב ס"ז מה שציין לדברי מרן לעיל סי' קנ"ז ד"ה פה, וסי' מ"ח ד"ה ע"ד, שאינם עולים בקנה אחד עם מ"ש כאן. ועער"ש מה שנו"ב בשאר דברי מרן שבתשובה דידן. וע"ע חזו"א חח"מ חי' ב"ק סי' כ"ב אות ג'. וראה גם שו"ת חבצלת השרון חח"מ סי' כ"ט מד"ה והנה עיני.

שנו סופר שו"ת חו"מ סימן קעח קעט קפ חת"ם

למד הריא"ן מיגא"ש דכל דבר שאינם יכולים או אינם [רוצים] לחלוק ולא לדון בדין גוד או איגוד חולקים בזמן, ופסקו רמב"ם [ה' שכנים פ"א ה"ב] וטושו"ע [סי' קע"א ס"ח] וכל הפוסקים, וחלוקת הזמן הוה חלוקה גמורה וקנין ממש, למ"ד יש ברירה אמרינן הוברר הדבר למפרע שזה חלקו, ולמ"ד אין ברירה ה"ל כאלו לקח קנין פירות על זמן זה אף [ד]הגוף נשאר בשותפות אבל הפירות נחלקו בזמן שעשו ביניהם. וז"ל הר"ן ר"פ השותפין מ"ה סע"ב ובודאי יכול אדם להקנותה חודש אחד לראובן וחודש אחד לשמעון, ובזמן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי, דהיינו נכסי לך ואחריוך לפלוני וכו' יע"ש:

והנה מבואר בגיטין מ"ב ע"א חציו עבד וחציו בן חורין נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו, אך המית[ן] שור דקא כליא קרנא משלם חצי כופר ליורשי' וחצי קנס לרבו ויע"ש. נמצא בנידון שלפנינו בהפסד גוף הבית שנשרף דקרנא כליא יהבינן על שניהם, אבל הפסד הפירות היינו דירת (ג') [ב'] שנים הוה יום של זה ההפסד לו ויום של זה ההפסד לו, ולאחר תשלום ב' שנים אם לא נבנה העליה עכ"פ יוציא התחתון מדירתו וידור בעל העלי' של עכשיו בתחתי' הבית ב' שנים עד שיכנו שניהם העלי' ויחזרו לקדמותו, זהו פשוט מאד. ואין כאן מקום לפלפולו של סמ"ע סי' שנ"א ג, ולא אמרינן אומדנא במכר או ב' שהחליפו ב' חפצים זה בזה, ונולד סיבה בחפצו של אחד מהם, אע"ג הכא הוה רק קנין פירות, מ"מ לענין זה הוה מכר הפירות כמוכר בתי חצרים בזמן שהיובל נוהג דפשוט אפי' נשרף הבית מ"מ א"צ להעמיד לו בית אחר, וזה פשוט, ולרוב פשיטות הדברים אין מקום להאריך, וה' שנותיו ושנות כל ב"ב יאריך, וינוב בטוב ובנעימים כנפשו הטהורה ונפש א"נ דש"ת:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קפ

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ה' כ"ח טבת קצ"ה לפ"ק. שלום וכ"ט לידידי הרב המופלג המופלא מו"ה שמעון נ"י אב"ד דק"ק ווראדאשא יע"א:

ג"ה הגיעני ונפשו היפה בשאלתו ע"ד אחד שמכר סתם יינם בחזקת כשר, והלוקח לקח ממנו

ופשע ולא עשה מבואר מהריטב"א הנ"ל שחייב לשלם, ולפע"ד כל הפוסקים מורים לו. מ"מ הואיל ולא מצאתי כן להדיא, וכן במרדכי דב"ק סי' קט"ו לא משמע קצת כן, על כן כשיבוא לידי אראה לפשר ולבצע עכ"פ:

ו אם קנה השליח אלא ששינה באופן שנקרא גזלן, הרי דינו מבואר לעיל סעי' ג' גבי שולח יד בפקדון:

ז כל זה אם לא בא השליח [אל] בעה"ב לחזור בו משליחותו, אבל אם בא לחזור משליחותו הרי דינו ככל מילי כפועל החזור באמצע היום, ותלי' אי הוא דבר אבד או לא, ואם מוצא פועלים ושלוחים אחרים וכה"ג. כל זה נלפע"ד ברור להלכה ולמעשה. כתבתי פה ק"ק מ"ד עש"ק ט"ו טבת תקס"ד לפ"ק:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קעט

שיל"ת, פ"ב ביום א' ארבעים למב"י קצה"ל. שוכ"ט ל"ג הרב הגאון המופלג ומפורסם כש"ת מו"ה שלמה שלימה משנתו קב ונקי מ"מ ומ"ן ר"י א' דק"ק בראד יע"א:

לא לנחת היה לי יקרת מכתבו המבשרת צרת רבים כי בערה אש ה' בקצינים שבמחנה קדשו, ה' ירפא שבר עמו ויבנה חרבות, ומיום שחרב בהמ"ק נגזר על בתיהם של צדיקים, ועתיד הקב"ה לנחמם כדכתיב [ישעי' נ"א ג'] כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה בכ"א:

נפשו היפה בשאלתו נידון שנים שהיה להם בית בשותפות והי' בו עליות ותחתיות, ועשו ביניהם חלוקה שבכל ב' שנים יהיה לאחד דירת התחתונים ולהשני דירת העליונים ואת"כ תחזור חלילה פעם בפעם, ואירע שקודם שהגיע הזמן שיחליפו זע"ז שנשרף העליה ונתקלקל ואין ראויה לדור, נשאלתי ההפסד על מי, אם ע"ז שהיה עולה העליות לגורלו, או ההפסד לשניהם ויחלקו בדירת התחתונים עכ"ל שאלתו דמר נ"י:

לפע"ד הדין זה א"צ לפנים, בב"ב י"ג ע"א בכור ופשוט שיש להם עבד ובהמה טמאה בשותפות עובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים, ומזה

כל דלא נחית אדעתא למישקל הולאה שוב לא הוה מחוסר קנין, ושפיר משתעבד אף אם דאקני לא משתעבד, ובחוב שאינו אפוזיטיבי נחת דוח חלוי בהאיבעיא אם דאקני משתעבד וכחבואר בסוגיא דב"ב שם. והנה הראב"ד כתב גבי הך דאפוזיטיבי ח"ל מהו כי חלי השבחה הראוי ללוקח ההולאה ג"כ תהיה חלי ההולאה משלו וכו' ואם יסול בע"מ את הכל יפרע כל דמי חלי השבחה ללוקח וההולאה נכללת בו וכו' וחלי השבחה הראוי לב"מ נותן את חלי ההולאה ללוקח וכו' עכ"ל, ומולק על הרמב"ם בחרתי, חדא דס"ל דגם באפוזיטיבי חולקין גם בשבחה הימר על ההולאה, ועוד דבאפוזיטיבי משלם הב"מ ההולאה גם מחלי השבחה שלו. וגראה דהא בהא תליא, דכיון דס"ל דבאפוזיטיבי מחזיר ללוקח הולאותיו, א"כ הא בע"מ דהך דשמואל דאמר ב"מ גובה את השבחה משום דכתב לו אנא איקום וכו' הוא רק בשאר ב"מ ולא בחוב דאפוזיטיבי, וא"כ הא הדרא קושיית הראשונים דאיך בע"מ גובה את השבחה והא איבעיא לי' לשמואל אם דאקני משתעבד, ובע"מ ל"ל כשיטת הרמב"ן דגם בשאר ב"מ אמרינן דארעי' אשבחה, ועל כן אין זה בכלל דאקני, ומדמסקינן בשבחה דחולקין, ש"מ דגם היכא דמי לומר ארעאי אשבחה מ"מ הווי דינו כמו ליה ולוה ואח"כ קנה, כיון דנוף השבחה נהיה מיהא אח"כ, ועל כן זהו שפסק דגם באפוזיטיבי חולקין, ולא איכפת לן מה דיכול לומר ארעאי אשבחה, דמ"מ שפיר הווי דינו כלוה ולוה ואח"כ קנה, וכשאר ב"מ כן גם אפוזיטיבי דחולקין, וכש"כ.

הלכות טוען ונטען

פ"ה ה"ב וכן החופר בשדה חברו בורות שימין ומערות והפסידה והרי הוא חייב לשלם בין שטענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שטענו שחפר שתי מערות והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהי' שם עד אחד שחפר והוא אומר לא חפרתי כלום ה"ז נשבע היסת על הכל עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א נראין דברים שכתבו למלאת הספירות ולהשוות החלרות אבל אם כתבו לשלם פחתו הרי הוא כשאר חביבת ממון וכמי שאמר לו חבלת בי שנים זהו אומר לא חבלתי אלא אחת עכ"ל, והיינו משום דהראב"ד משום חבלת אדם לנוקי קרקע דתרווייהו אין על גופן דין שבוטה ורק דעל התשלומין חייב לישבע. והנה כבר כתבו המפרשים, דלפ"מ שכתב הר"ן בשבועות על הך דר"י דחבלת בי שנים וכו', דלאו דהוי תודה במקלח ממש אלא כעין תודה במקלח, חה שייך אפילו בקרקעות. אלא דהקלוה"מ הקשה מהא דתנן בשבועות דף ל"ז ע"ב אנסה ופתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב, והרי פגם היינו נוק, והוי דמי אדם, ומ"מ חייב בקרבן שבוטה, ובע"כ דדמי קרקע דינס כמטלטלין. ובאמת שמה קשה למה לא הביא זה הראב"ד, והרי חייב קרבן שבוטה הוי מדאורייתא, ולהדיא תנן בחבניתין שם אמר לו חבלת בי ופסית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה משביעך אני ואמר אמן חייב, ולמה הביא הראב"ד מהך דחבלת בי שנים, דהשבועה אינה אלא מדרבנן, ולא הביא מהך דחבלת בי דחייב קרבן שבוטה מה"מ, והרי קרבן שבוטה גם כן ליכא בקרקע, ובע"כ דדמי קרקע אינס בקרקע, ולי"ע.

והנראה מהו מבוואר, דחלוק דין קרבן שבוטה מדין חייב שבוטה, דאע"ג דתרווייהו ליתנייהו בקרקעות, מ"מ לענין דמי קרקע חלוקין הם, דבאמת הרי התשלומין שמתחייב בהם הא הויין מטלטלין, והם ככל מטלטלין דעלמא, והא דפסק הרמב"ם דאין נשבעין על דמי קרקע, בע"כ ל"ל דהוא משום, דכיון דהתשלומין הם חליפי הקרקע שהיוק,

וגזק הקרקע הוא עיקר חיובו, וא"כ עיקר חייב שבוטמו הוא רק נזק הקרקע, וכיון דאין נשבעין על הקרקעות ומיפטר בכפירתו בלא שבוטה ממילא ליכא עלי' חיוב שבוטה גם על התשלומין. ולפ"ז שפיר חלוק בזה חיוב שבוטה מקרבן שבוטה, דלענין חיוב שבוטה לריבין אנו לדון בעיקר והתחלת החיוב אם מתחייב ע"ז שבוטה אם לא, וכן הספנה והכפירה וההודאה הכל ביסוד והתחלת חיובו, ועל כן בדמי קרקע, כיון דעיקר החיוב הוא הפסד הקרקע, והתשלומין הויין חליפי הקרקע, א"כ ממילא דלית בי' בעיקר חיובו דין שבוטה, וממילא דאין כאן חיוב שבוטה גם על התשלומין, משא"כ לענין קרבן שבוטה, דעיקר דין כפירה שבוטה הוא מדין גזלת ממון, א"כ אין דינו חלוי כלל ביסוד והתחלת החיוב, ורק בהחייב תשלומין של עתה היא שחלה כשירתו וגזלתו, וכל שהתשלומין דאית לי' גבי' עתה הם מטלטלין, לא איכפת לן כלל בעיקר החיוב מה שהוא, ומייד בקרבן שבוטה, ועל כן גם בדמי קרקע, כיון דהתשלומין עלתם חשיבי מטלטלין, על כן שפיר מתחייב בקר"ש. וגם דבעיקר השבוטה חלוקין הן זמ"ז, דלענין טענות ותביעות הרי דייטק על חיוב שבוטמו, וזה בא על עיקר חיובו והנזק שהיוק שהוא מקרקעי, משא"כ לענין קרבן שבוטה, דלא לריבין לזה חיוב שבוטה, ורק חלות מעשה שבוטה, וחלות מעשה השבוטה היא על מטלטלין, כיון דהתשלומין הן עתה מטלטלין, ועל כן כל דמי קרקע דינס כמטלטלין לענין קרבן שבוטה. אשר על כן להכי הוא שלא הביא הראב"ד כלל מהך דקרבן שבוטה, ורק מהך דחבלת בי שנים, דאיירי לענין חיוב שבוטה, דמוכח מזה דגם לענין חיוב שבוטה דמי קרקע דינס כמטלטלין ונשבעין עליהן, וע"ז הרי יש ליישב לדעת הרמב"ם דהתם הויא שבוטה דרבנן, דאיתא גם בקרקעות, וכש"כ.

א"ל דקשה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ב מהל' נערה בתולה ה"ג ז"ל אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי ה"ז נשבע שבוטה התורה על דמי הער ומשלם בושח ופגם עכ"ל, והרי גם תשלומין אלו הן מדין חבלות, ומ"מ פסק הרמב"ם דנשבעין עליהם שבוטה התורה, וקשה דהא הויין דמי קרקע דאין נשבעין עליהן לדעת הרמב"ם. **אכן נראה**, דהנה כל חובל בחברו הרי מתחייב בחמשה דברים, וגם בלער ובושח, והרי לער ובושח לית בהו נזק ממון כלל, ומ"מ מתחייב בתשלומין, אשר זהו רק גובה בחבלות, שימתחייב בתשלומין אף בלא נזק ממון. ולפ"ז נראה, דגם בנזק חלוק דין חבלות משאר נזקי ממון, דבשאר נזקי ממון עיקר חיובו הוא הממון עלמו שהפסידו, ומתחייב חיוב זה הוא שמתחייב בתשלומין, שהם חליפי ממון שהפסידו, דאם לא היה מתחייב בעיקר הממון שהפסידו, לא הוה חייב עלי' גם חיוב תשלומין, משא"כ בחבלות, התחלת חיובו הוא בתשלומין עלמם, דחייבתו התורה מתחמת שיווי הנזק מזה"כ דחבלות, וכחייב דלער ובושח כן גם חיובא דנזק דחייב התשלומין הוא התחלת חיובו. והרי כן הוא גם חיובא דשבת, דליכא ג"כ ממון הנפסד, דהא הוי רק מניעת הריוח ונרמא בעלמא דפטור בכל מקום, ורק דבחבלות הויא גזיה' לחייבו על שווי, אבל מ"מ הרי ודאי דהתחלת החיוב הוא רק על התשלומין, כיון דאין שם ממון הנפסד כלל, וא"כ ה"ג גם בנזק דכוותי', דאית בי' גם הך חיובא שחיל מתחלה על התשלומין, ובאמת דלפי דעת הרמב"ם הדבר פשוט כן כמש"כ, וכמו שפסק בפ"ד מהל' חובל ומזיק הי"ד ז"ל החובל בבת קטנה של אחרים וכו' וכן נזק שאינו פוחתה מכספה הרי הוא שלה עכ"ל, הרי דס"ל דאיכא חיוב נזק אף בלא אפחתי' מכספי' כלל, וכן בפ"ב שם הל"ז ז"ל אפילו חסרו כשערה מפור בשרו חייב בחמשה דברים שהעור אינו חוזר אלא ללקח עכ"ל, ובהך נזק דלא אפחתי' מכספי' הרי

תרושי רבנו

הלכות נחלות

דמים דראי

ר

דבפ"ה הוא משום ספחא דמכח אבית דאבא קאמא, ולאבי
הוא דנקט הרמב"ם להך דגמל הניח וכו' גספחא, כיון
דאין כאן טעמא דראי כלל, אלא דפדין קשה, דנחשת
אשה הא ודאי דאינה נוסלת בראי, וכדחנן במחני" דבכוריה פס,
ולמה השמיס הרמב"ם להך דינא דראי בכחובה אשה, וי"ט.
והגראה לומר בזה, דבכוסר כיון דאינו משתלם אלא
לאחר מיתה, אי"כ ממילא דנס בלאו הך טעמא
דראי אין הנפ"ח וכחובה אשה נובין מזה, ומשום דכיון
דאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכל חלות הך חיובא הוא
לאחר מיתה, אי"כ ממילא דהדין ממון של הך חיובא נפשה
רק חמ"י היורשין, ולא להנהרגו, ואפי"נ דפיקר חיובא דטבר
הוא שייך להנהרגו, והפגים רק מכח אביותו הוא דקזכיין
ב"י, מדין ירושה, מ"מ הא ודאי דלא לריביין לדין ירושתו
שיהא חלות דין ממון על החיוב, כי אם דחיל דין ירושה
גם על פיקר זכות הך חיובא, שהם נכנסים במקומו לזכות
בחיוב זה, וממילא דהחיוב הוא שלהם מעיקרא, הואיל שבא
לאחר מיתתו, ולהכי הוי דינא דאין הנפ"ח וכחובה אשה
נובין מזה גם בלאו טעמא דראי, דשטבדא דחוב לא חיל
כי אם על דין ממון לחוד, והכא כיון דהדין ממון נפשה
רק חמ"י היורשין ולא להנהרגו, אי"כ ממילא דאין כאן דין
ממון לגביית הנפ"ח וכחובה אשה, ואין נובין מהן, והא
הדין והוא הטעם לכל דיני ממון הבאין לאדם לאחר מותו,
דלא לריביין בזה לדינא דראי, משום דבלא"ה אין דין גבייה
בהן, דליכא דין ממון בזה ברשות מורישן, ולא משכחיין
נוונא דראי רק בנכסים שנפלו לו מאביו לאחר מותו, דא
הדין ממון פלמו ממשמש והולך בירושה דרך פלוג, ובה
הוא דלריביין לטעמא דראי, כיון דבלא"ה שישבדא חיל
פליהו ככל נכסי המוריש, אלא דשם איכא גם טעם השגי
דיכולין לומר מכח אבוב דאבא קאמא, ועל כן זהו שפסק
הרמב"ם בסתמא להך דינא דאין האשה ובפ"ה נובין מנכסים
שנפלו מאבי האב, ולא הזכיר טעמא דראי כלל, כיון דליכא
מזה ג"מ למקום אחר, וכש"כ.

והנה בכחובות דף ל"ח פ"ב אמר אב"י בא עלי ומתה
פטור שנאמר ונתן לאבי הנפטר ולא לאבי מתה, מילתא
דפשיטא ל"י לאב"י מיבעיא ל"י לרבא דנפי רבא יש בגר
בקבר או אין בגר בקבר וכו' מר בר רב אשי נפי לם
הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו, וברמב"ם
פ"א מהל' נערה בתולה ה"טו ז"ל בא פליה ומתה ה"ז
פטור מן הקנס שנאמר וכו', והנה השמיס הרמב"ם להך
איבעיא דיש בגר בקבר או דמיתה עושה בגרות, משום
דלפ"מ דפסק כאב"י הרי שוב ליחא להאיבעיא, וכמבאר
בדברי הגמ' שהבאנו, אלא דל"ט, דלפי המבואר בדברי
הרמב"ם שהבאנו, כל הך דינא דלא לאבי מתה אין זה
רק בקנס ולא בבושת ופגם, וא"כ הא גמלא דהאיבעיא
אם יש בגר בקבר או אם מיתה עושה בגרות קיימא פדין
לפנין בושת ופגם, דאם יש בגר בקבר או מיתה עושה בגרות
והרי היא מופקעת מרשות אב, אי"כ הא גם הבושת ופגם
שלה, וע"ז הא ליכא פשיטותא דאב"י, וא"כ למה השמיס
הרמב"ם, והפשוט בזה, משום דבאמת הרי ליכא נ"מ כלל
מהאיבעיא לפנין בושת ופגם, דהרי גם אם מופקעת היא
מרשות אב ה"טו הם לאב"י, דהרי הוא הקודם בגמלא
ויורשה, ורק לפנין קנס דאין אדם מוריש קנס לבניו פ"ז
הוא דנאמריה האיבעיא אם יש בגר בקבר או אם מיתה
עושה בגרות, כיון דמשום דין ירושה אין האב זוכה בזה,
וכיון דהרמב"ם פסק כאב"י דבאמת ליכא קנסא, אי"כ שוב
ליכא נ"מ כלל מהאיבעיא, ועל כן השמיס, אלא דעדיון
ל"ט, דהרי נ"מ לפנין הנפ"ח שלה, דאם יש בגר בקבר
או מיתה עושה בגרות והרי ה"טו מדניא לה ורק שזוכה
בהן האב מדין ירושה, אי"כ הרי הנפ"ח נובין מהם, משא"כ
אב

כרי פשיטא דתחלת חיובו הוא רק בהתשלומין, דמחש שזוק
כרי ליכא הפסד ממון כלל, וא"כ הרי להדיא דנס בנזק
פיקר חיובו הוא בהתשלומין, ולא גרע נזק דאפחתי' מכספי'
מזוק דלא אפחתי', דחל גם על התשלומין בפ"ע פיקר והתחלת
חיוב, אלא דאשילו לדעת המ"מ בפ"ב שם דס"ל דכל דלא
אפחתי' מכספי' ליכא נזק כלל, כל זה הוא בליכא חסרון כסף,
ואין דבר שיגרוס חיובא עליו, אבל בנזק דאפחתי', דאיכא
מיהא דבר הגורם להתחייב, שפיר חיל חיובא בנזק דחבלות
גם תחלת חיובא על התשלומין, ומשום דלא גרע נזק חסר
ושבת, ומשום דכן הוא גוה"כ של חיוב חבלות, וכש"כ.
ואשר על כן לפנין הדין דמתי קרקע, דדעת הרמב"ם דדין
קרקע דאין נשבעין עליהן, חלוק דמי קרקע מדין חבלות,
דנקרקע דחיובו בא מחמת פלס הממון שהפסידו, על כן
התשלומין שהן חליפי פלס הקרקע שהזיק ג"כ דינם כקרקע
ואין נשבעין עליהן, וכמש"כ למעלה דכיון דנפיקר החיוב
לא חלש פלוג שבועה ממילא מיפטר, משא"כ בחבלות, דהתחלת
חיובו הם התשלומין גם בלא חיוב פלס הממון שהפסידו,
וכמש"כ דשוב חיובא דנזק לחיובא דלפטר ובושת, וגמלא
דנזק החבלה לא חשיבא רק כדבר המביאחו לידי חיוב
תשלומין, ובכפ"ג לא מהניא מה דליכא חיוב שבועה על
פלס הממון שהפסידו, אבל מ"מ התשלומין אינם דמי קרקע
ונשבעין עליהם, וניחא השתא הא דפסק הרמב"ם גבי אנסת
אסי והוא אומר לא כי אלא פתיתי דנשבע שבועה התורה
משום מודה במקלטה, וכן הא דהביא הראב"ד מהא דתני
בשבועות דף מ"ד חבלת בי שנים והוא אומר לא חבלתי בך
אלא אחת דכוי מודה במקלטה, כיון דכבר נמבאר דחבלות
לא הויין התשלומין דמי קרקע ונשבעין עליהן, וכש"כ.

הלכות נחלות

פ"ה הל"ח נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין
ועליו כתובה אשה ובפ"ה יורשי האב אומרים
מה כן תחלה ולא הניח כלום ואבד החוב ובפ"ה אומרים
האב מה תחלה חכה הכן בירושמו ויש לנו לגבות מחלקו הרי
נכנסים בחוקת היורשין ועל האשה ובפ"ה להביא ראי' או
ילכו להם בלא כלום עכ"ל, ומבואר מזה דאם אך מה
הכן תחלה שוב אין הנפ"ח נובין מנכסי האב שמת אח"כ,
והדין הזה מפורש במחני" בב"ב דף קנ"ז ע"י"ש, אלא דטעמא
דקך מחני" נלמד מהא דתני בבכורות דף נ"ב וכולן אין
נוטלין בשבט ולא בראוי כבמחזוק, וקאמר שם בגמ' ולא
בראוי לאתויי נכסי דאבי אבא, והתם קיימין אבכור ויבם
וכתובה אשה, הרי דהא דתני במחני" דב"ב דכחובה אשה
ובפ"ה אינן נוטלין מנכסי אבי האב הוא משום דאין נוטלין
בראוי, ולפ"ז ל"ט על הרמב"ם שסתם הדברים ולא הזכיר
טעמא דאין בפ"ה וכחובה אשה נוטלין בראוי, שהוא זה
דין הנלמד מתשנתנו, ומשכחיין זאת גם בגוויי אחריני, כגון
כופר דאינו משתלם אלא לאחר מיתה והוי ראוי, וכמבאר
בב"ב דף מ"ב, וכבר פמד בזה המל"מ שם, האומנם ד"ל
דדעת הרמב"ם דבפ"ה נוטל בראוי, ונלמד זאת מהא דאיתא
בב"ב דף קנ"ט דטעמא דמחני" הוא משום דמלי למימר
אנא מכח אבוב דאבא קאחינא, וכדאיתא בסוגיא שם ואס"ד
לא מלי אמר מכח אבוב דאבא קאחינא וכו' כי מת הכן ואח"כ
מת האב מאי הוי נימא לכו בפ"ה ירושת אבובון קא שקילנא,
הרי להדיא דאפי"נ דהנכסים הויין ראוי, שבאו לו בירושה
אחר מותו, מ"מ בפ"ה גובה מהם, אי לאו משום טעמא
דמכח אבוב דאבא קאחינא, והא דלריביין בבכורות לטעמא
דראוי, הוא משום בכור ויבם, דאינהו מכח ירושה קא שקלי,
ולא שייך גבייהו טעמא דמכח אבוב דאבא קאמא,
ועל כן לריביין בזה לטעמא דראוי, אבל אפי"נ דטעמא